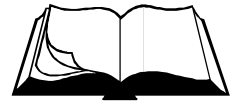

מרים הרים

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

גליון 376

מהלכות ערב יוה"כ, יוה"כ, ומוצאי יוה"כ

תשרי תש"פ

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי עיר" ב"ב

הדלקת נרות בבית הורים

אשה האוכלת סעודה המפסקת בבית ההורים ואין לה מספיק זמן לחזור לביתה ולהדליק שם נרות, בשבתות בכל השנה יכולה להדליק שם משום שהוא מקום אכילה, אבל בנרות יוה"כ לא שייך הדלקה שם, וגם לא משום כבוד יו"ט, שהרי הם לא גרים שם, וכן לא שייך שם הדלקה משום שלום בית שלא יכשל שהרי כבר יש נרות שם, לכן לכל היותר תדליק שם בלא ברכה (בעל "שבת הלוי" זצ"ל).

הדלקת נרות לבחורי ישיבה

בחורי ישיבה שמדליקים כל שבת בחדר אוכל עם ברכה (ואסור להם להדליק בחדריהם משום חשש דליקה) ביוה"כ שלא אוכלים שם, אי"כ לא משתמשים כלל בחדר אוכל, ואי"כ לא יברכו על נרות אלו רק דליקו בלא ברכה.

הדלקת "נר הבריא"

נוהגים שכל אדם נשוי מדליק נר לכל היממה (24 שעות), והוא נקרא "נר הבריא", ומספיק נר אחד לכל המשפחה, ומדליק נר נוסף לאביו ואמו שנפטרו לכפר עליהם (רמ"א סי' תר"י סעיף ד'). ומלבד נרות אלו, כדאי להדליק נר נוסף שממנו ייקח אש להבדלה (משנ"ב סי' תרכ"ד ס"ק י"ג).

אם כבר נרות אלו ביום כיפור, אין לחשוש, לפי שאינו סימן רע, רק מסתמא כבה מחמת רוח, חום, או שאר סיבות טבעיות, ועכ"פ יחזור וידליקנו במוצאי יוה"כ, ומכיוון שיש מקפידים, יש שנהגו להניח נרותיהם עם נרות אנשים אחרים בביהכ"נ (רמ"א שם, ומשנ"ב סי' ק"י בשם "חיי אדם").

תפילות יום הכיפורים

טעה בסיום הברכה

אם טעה בסיום הברכה, ואמר "מקדש ישראל והזמנים" לא יצא ("מטה אפרים" סי' תקפ"ב סעיף י"ח), ואם נזכר מיד יחזור ויחזרו כדן ("אלף למטה" שם). ואם התחיל "רצה", יחזור ל"קדשנו" ("מחזור המפורש" בשם הגר"ש "אויערבך זצ"ל) ואם עקר רגליו חוזר לראש התפילה.

תפילה בכוונה

בק"ש אומרים כל הציבור ביחד "שמע ישראל" בקול רם, ואח"כ החזן וכל הציבור עמו "בשכמליו" בקול רם. וכן יתר התפילה מתפלל בכוונה גדולה ובקול, ובפרט ברכת "השכיבנו" שכולה בקשות עצומות, והיא שעת רחמים ועת רצון. וכל המכוון לבו מובטח לו שאין תפילתו חוזרת ריקם ("מטה אפרים" סי' תר"י סעיף ט"ו).

וכן בשחרית ראוי לזרז עצמו בפסוד"ז וברכות ק"ש כדי שיאמר "שמע" ו"יברוך שם" וכו' עם הציבור ("מטה אפרים" שם סעיף מ').

פירוש העבירות

מי שיודע איזו עבירה עשה במשך השנה, לכתחילה יש להתוודות עליה בפירוט, ומי"מ אפילו מי שיודע כמה פעמים עשה עבירה מסוימת, אינו צריך לפרט את מספר הפעמים שעשה את העבירה (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

ידידו בלא כוונה

האומר ידידו בלא כוונה דומה לאדם שפגש בחברו ברחובה של עיר, ואמר לו אני מבקש את סליחתך, אותו חבר שלא הבין במה דברים אמורים, הביט בו בתימהון ושאל על מה ולמה. השיבו הלה ואמר סתם אומרים שצריך לבקש סליחה. כך אותו אדם שמגיע לסליחות ולידידו ללא הכנה מוקדמת ללא מחשבה תחילה ואומר אל ד': אני מבקש סליחה כי כך כתוב במחזור, הרי זו חוצפה מאין כמוה בפני הקב"ה שאומר וידוי מן השפה לחוץ (ספר "רבי הירש פלאי" עמ' 872).
לדפוק על הלב ב"על חטאים"

נוהגים לדפוק על הלב בשעת אמירת "על חטא שחטאנו...". בעת אמירת "שחטאנו", אבל באמירת "על חטאים שאנו חייבים עליהם..." אין דופקים. והטעם שהדפיקה היא לא כשמזכירים חטא אלא כשמזכירים "שחטאנו", לומר שהחטא בא מהלב והיצה"ר שבלב גורם לעבירות, אבל יאמר אותם בהשתחויה דס"ס זה עדיין חלק מהידיד. (והא דכתב המשנ"ב סי' תר"ז ס"ק י"א, בשם האחרונים, הי"ה קישו"ע)

לע"נ אמי מורתי הרבנית

מרת **יטא** בת ר' זאב **דינר** ע"ה

נלבי"ע ח' תשרי תשע"א

לע"נ

הרה"ח נתן ב"ר משה **עקשטיין** ז"ל

נלבי"ע י' באייר תשע"ט

לע"נ

ערב יום הכיפורים

בקשת מחילה

עבירות שבין אדם לחברו, אין יוה"כ מכפר עד שיפייסנו, ואפילו לא הקניטו אלא בדברים, צריך לפייסו (**שו"ע** סי' תר"ו, א').

יש סוברים שחייב אדם לפייס את חברו, אפילו אם חברו מקפיד עליו שלא בצדק ("**שפת אמת**" יומא פ"ז: ד"ה איקפיד).

המזוה את חברו בפני רבים צריך לפייסו בפני רבים ("**מקור חיים**" לבעל "**חוות יאירי**").

וכל אדם צריך לבקש מחילה מהוריו, מאשתו, ומרבותיו שמא ביזה אותם או ציערם ("**בן איש חי**" פי' "יולך" אות ו').

מי שיודע בחברו שמחל לו לגמרי, אעפ"כ צריך לבקש מחילה מחברו משום שצריך הכנעת בקשת המחילה כחלק מכפרתו ("**פלא יועץ**" מחלקת התשובה, "**כוכבי אור**" להגר"י **בלאזר** זצ"ל, ספר "**מועדים וזמנים**" ח"א סי' נ"ד).

בשעת בקשת הסליחה, צריך לפרט מה שחטא לחברו, אפילו חברו לא יודע מזה כלל, צריך לגלות לו (ספר "**הפנץ חיים**" ה' לשון הרע, כלל ד' סעיף י"ב). אם לא שיודע שחברו יתבייש מזה (**משנ"ב** סי' תר"ו ס"ק ג'), וכן דעת הגר"ר **ישראל סלנטר** זצ"ל שלפעמים ע"י שמפרט העבירה ומבקש מחילה בזה גופא עובר עבירה שמצער חברו וגורמו עגמת נפש, ובכה"ג ראוי לבקש מחילה סתם באופן כללי כנהוג שמבקשים זה מזה סליחה, מובא ב"**מועדים וזמנים**" שם).

אם יודע שחטא לאדם יחיד באופן פרטי, אין מועיל שיבקש מחילה מרבים בצורה כללית אף שאותו יחיד נמצא שם, אלא צריך לפייסו באופן אישי.

בקשת מחילה מקטן

שאלה: האם שייך בקשת מחילה מילד קטן?

תשובה: מחילת קטן בממון אינה מחילה, אבל אם ציער את הקטן ופייסו הוה מחילה (הגר"ר **קרליץ שליט"א**).

החזרת ממון בלי ידיעת הבעלים

שאלה: אדם המתבייש מאוד במעשיו, האם יכול להחזיר את הגזילה לנגזל מבלי להודיע לו על כך, כגון ע"י הפקדת הממון בחשבון הבנק של הנגזל מבלי להודיעו, או מכתב לביתו?
תשובה: אם הנגזל לא ידע מגזילה ולא היה לו צער מכך, אפשר לעשות כן, ולא חייב להודיעו, ולא לפייסו בשביל מצות תשובה (שו"ת "**אגרות משה**" חו"מ ח"א סי' פ"ח אות ט"ו, והגר"ש **אלישיב** זצ"ל, "**אשרי האיש**" ח"ג פרק כ' אות ח').

ויש סוברים שמ"מ צריך לפייסו בזה שמנע ממנו רווח ממון בזמן שהממון לא היה אצלו, וכעין הירושלמי, דמי שביטל כיסו של חברו, יש לו תרעומת עליו ("**כף החיים**" סי' תר"ו ס"ק ז' בשם "**פתחי תשובה**").

מצות אכילה בערב יוה"כ

שאלה: חולה שיש בו סכנה שצריך לאכול ביוה"כ, האם יש לו מצוה לאכול בערב יוה"כ?

תשובה: יש לו מצוה לאכול מכמה טעמים. ועוד, שע"י שאוכל טוב בערב יוה"כ, מספיק לו לאכול פחות ביוה"כ (הגר"ר **קרליץ שליט"א**).

שתיית מים לאחר סעודה מפסקת

מצוי שלאחר שאכל סעודה מפסקת והוא כבר "מלא וגדוש" ולא צמא כלל, ובכל זאת רוצה לשתות מים בכדי שמחר לקראת סוף הצום לא יהא צמא, בכה"ג לא מברך לא לפניו ולא לאחריו, כיון שאינו שותה המים לצימאון של עכשיו (ע"י "**דעת תורה**" או"ח סי' ר"ב סעיף ז', בי דעות בזה, וספק ברכות להקל). ואי"כ שותה דבר מתוק שהחיד נהנה ממנו, שאז מברך עליו.

בית הוראה ע"י ביהכ"נ "דברי עיר", רח' זכריה 4, בני ברק. פתוח בימות השבוע (א'-ה') :

אחה"צ, בין השעות 13:45 - 14:15. טל': 03-6194741

לישון אפילו עם נעלים (בשאר ימות השנה), (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

דינים הנוגעים לאכילה לקטנים ולחולים

להישאר בבית

מי שמרגיש חלש, או אשה בהריון וכד' יש חשש שע"י שיבואו לביהכ"מ, זה יגרום שיצטרכו לאכול ביה"כ, אסור להם לבוא לביהכ"מ אלא שישארו בביתם שע"י יש צד שיכולים לצום.

טיפול בילדים

אשה שמרגישה חולשה, והיא גם מטפלת בילדים בביתה, ויש חשש שלא תוכל לצום בגלל שהיא מטפלת בילדים, חייב הבעל להישאר בבית ולשמור על הילדים בכדי שאשתו תוכל לצום, או שיביא אדם אחר לטפל בהם.

ילדים או חולים שאוכלים ביה"כ

ילדים או חולים שאוכלים פת ביה"כ יטלו כל ידיהם עד הזרוע כמו כל השנה דסו"ס אי"ז רחיצה של תענוג (ע"י רמ"א סימן תרי"ג סי"ג, הגר"ש אויערבך זצ"ל, מובא בשו"ת ל"ט, ל"א, הגר"ש אלישיב זצ"ל ושו"ת "שבט הלוי" ח"ח סי' קל"ט, וכ"כ "כף החיים" סי' תקנ"ד סי"ק נ"ג לענין ת"ב).

האכלת קטנים יותר מצריכים

שאלה: האם צריך להיזהר שלא לתת לקטנים אוכל יותר ממה שהם רגילים?

תשובה: אין בזה איסור כלל, ויכולים לתת להם לאכול יותר, וכן בקטן בן ט' אחר שצם השעות שצריך יכול לאכול בלי הגבלה (הגר"נ קרליץ שליט"א).

נתינת ממתקים לקטנים

שאלה: האם ראוי שלא לתת ממתקים לקטנים ביום כיפור? תשובה: אפשר לתת להם ממתקים לכתחילה (הגר"נ קרליץ שליט"א).

לרחוץ ידיו כשמטפל בחולה

שאלה: המטפל בחולה וצריך לרחוץ ידיו קודם הטיפול, האם מותר לעשות כן, שלא ינזק החולה? תשובה: פשיטא שמותר שהרי אי"ז לתענוג (הגר"נ קרליץ שליט"א).

כהן גדול או סגן

שאלה: הכהן הגדול היה ער כל הלילה (כמבואר במשנה יומא פרק א' משנה ז'), יש לדון מה קורה בכה"ג שאם יעשה את כל עבודות היום יצטרך לאכול (כיון שאין לו כוח כל כך), האם נימא שעדיף מתחילה שיעשו עבודות אלו ע"י הסגן, או שמא בינתיים יעשה מה שמוטל עליו לעשות, ואם אח"כ משום פיקוח נפש יצטרך לאכול, יהיה מותר לו לאכול?

תשובה: מכיון שיודע שזה יגרום לו לאכול ביום הכיפורים עדיף מתחילה שיעשה ע"י הסגן, ולא יגרום לעצמו לאכול ביה"כ (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

אכילת שיעורים מתחילת היום

וכעין זה מבואר בפוסקים בנוגע לאדם זקן או חלש, שאם יצום עד חצות היום, אח"כ יצטרך לאכול הרבה בצהרים, עדיף לו מתחילת היום לאכול פחות מכשיעור בכדי שלא יבוא בסוף לאכול שיעור מלא (שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"ד תשי"ב קכ"א, בעל "שבט הלוי" זצ"ל).

מוצאי יום הכיפורים

שתיה לפני הבדלה

מותר (כל שבוע) לכתחילה לשתות מים לפני הבדלה (שו"ע סי' רצ"ט). ולכן אשה אינה צריכה לחכות ולצום עד שבאים להבדיל עבודה אלא יכולה לומר מיד במוצאי יום כיפור "ברוך המבדיל" ולשתות מים ובדרך כלל לאחר שתיה מים לא קשה לחכות עד שיחזרו מבית הכנסת. ואם בכל זאת קשה לה בלי לאכול - יכולה להבדיל לעצמה ולשתות את היין (שו"ת "שבט הלוי" ח"ד סי' נ"ד אות ו').

דינים הנוהגים באכילה שאחר הבדלה

יזהר באכילה במוצאי יו"כ כי עקב הבהילות המצויה בעת הזאת עלולים להיכשל בלא שימת לב בברכות לבטלה ח"ו.

המבדיל על היין ובדעתו אח"כ לשתות שאר משקין, אין מברך עליהם "שהכל" ו"בורא נפשות", כי יין פוטר כל מיני משקין מברכה ראשונה ואחרונה (שו"ע סי' קע"ד סעיף ב').

אלו היוצאים י"ח בהבדלה ואין שותים מהיין, צריכים לברך על שאר משקין, ואם טעמו מעט מהיין יש להסתפק אם זה פוטר או לא ("ביאור הלכה" שם).

יזהר לברך "מעין שלוש" על היין לפני שהולך ליטול ידיו על הפת (משנ"ב סי' קע"ד סי"ח), ואם נטל ידיו לסעודה ולא בירך ברכה אחרונה לפני כן, שוב לא יברך ברכה אחרונה, ויכוון לפטור בברכה"ז את "מעין שלוש" על יין ההבדלה.

אם שותה יין בתוך סעודתו, לא יברך על היין ברכה ראשונה, אא"כ כיוון בהדיא בעת ברכת ההבדלה שאינו רוצה לפטור את היין שבתוך הסעודה (ע"י שו"ע סי' קע"ד ב', ומשנ"ב סי' רצ"ט כ"ו).

הגר"ז) בשעת אמירת הוידוי כשמזכיר החטא יכה באגרוף על החזה או על הלב, כאומר 'אתה גרמת לי שאחטא', ע"י שם, אין כוונתו שידפוק באמירת מילה של החטא, דמה שייך לומר גרמת לי, רק הכוונה בשעת אמירת אותו משפט, ולאפוקי מאלו שלא דופקים כלל).

אמירת י"ג מדות באמצע וידוי

שאלה: מי שנמצא באמצע וידוי לאחר תפילת י"ח קודם "אלקי נצור", האם יאמר הי"ג מדות עם הציבור או לא?

תשובה: מותר לענות "קדיש" ו"ברכו" באמצע "אלקי נצור" (רמ"א סי' קכ"ב, א'), וה"ה באמצע וידוי (משנ"ב סי' תר"ז י"א). ולכתחילה יש לומר "יהיו לרצון" לפני כן (משנ"ב סי' קכ"ב), וכן כל דבר שבקדושה כגון ד"המלך הקדוש" ו"שומע תפילה", וכן יש לומר י"ג מדות ביחד עם הציבור שזהו כמו דבר שבקדושה, מכיון שצריך לאומרו בציבור (הגר"נ קרליץ שליט"א).

תפילה על בקשות אישיות

שאלה: איפה המקום המסוגל ביותר להתפלל על זרע של קיימא, זיווגים או רפואות?

תשובה: בתפילת לחש בסוף "אלוקי נצור" (הגר"ח קניבסקי שליט"א). רמזיה ע"י שליח ציבור

שאלה: האם מותר לשליח הציבור לרמוז באמצע חזרת הש"ץ שיפתחו את ארון הקודש לאמירת פיוטים וכדומה?

תשובה: כן (הגר"ח קניבסקי שליט"א). בר מצוה בימים הנוראים

מעשה בכולל "חזון איש" שילד נעשה בר מצוה בראש השנה, והורו שצריך ליתן לו עליה לתורה, והוא דוחה לשאר אנשים מכובדים שבדרך כלל מקבלים עליה בימים אלו (הגר"נ קרליץ שליט"א).

בעל תוקע או ש"ץ שהוא כהן

שאלה: האם יש מעלה בבעל תוקע או שליח ציבור שהוא כהן?

תשובה: יש ענין בבעל תוקע כהן, דומיא דבית המקדש ששם תקעו הכהנים, אבל כהן לשליח ציבור לתפילת מוסף משום "סדר העבודה" לא שמענו (הגר"ח קניבסקי שליט"א, וע"ע משנ"ב סי' תקפ"א סי"ק י"ב ו"י"ג).

מאה ברכות

ביום כיפור חסרות ברכות רבות להשלמת מאה ברכות, שכן בתפילת הלחש יש רק שבע, וכן חסר ברכות הנהנין וברכת המזון. בשעת הדחק אפשר לצאת אם מכוונים בשמיעת ברכות מאחרים, כגון: ברכות התורה וההפטרה ולענות אחריהן אמין ("מטה אפרים" סי' תרכ"ב סעיף ג'). אם יעשה את כל אלה, יחסרו לו עוד שלוש ברכות. במג"א כתוב שישלים את הברכות החסרות בברכת הריח או "אשר יצר" אם תזדמן לו.

בשעת הדחק אפשר לצאת ידי חובה בשמיעת חזרת הש"ץ (משנ"ב סי' מ"ו סק"ד).

ברית ביה"כ

נוהגים לעשות הברית מיד לאחר יזכור.

מוהל שיש לו ב' בריתות ביה"כ יכול לעשות מציצה דרך חתיכת גזה כדי שלא ללכך את פיו, ויכול לעשות עוד ברית ("ארחות רבינו" ח"ב עמ' ר"ב), ומעיקר הדין יכול לרחוץ פיו בין ילד לילד, שאין זה רחיצה של תענוג (הגר"ח קניבסקי שליט"א), ויכפוף פיו ויטה שלא יבלע מים (שעה"צ סימן תקנ"ן סק"ח).

טעות בנעילה

אמר בתפילת נעילה "כתבנו" במקום "חתמנו" אין צריך לחזור, כיוון שגם אם לא אמר כלל - אינו מעכב (הגה"ת מהרש"ם סי' תרכ"ג).

התפלל נעילה לפני מנחה

שאלה: הלך לנוח, וכשחזר להתפלל נעילה עם הציבור, וזכר שלא התפלל מנחה, האם אפשר להתפלל מנחה לאחר נעילה?

תשובה: יש סוברים כעין שמצינו שלא שייך להתפלל תפילת תשלומין לפני תפילת עיקר, וכמבואר בשו"ע (סי' ק"ח סעיף א'), ומשום דרך לאחר שעשה עיקר החיוב, יכול לעשות התוספות, כמו כן לענין נעילה שהוא כעין תוספת שמו"ע, אי אפשר להתפלל לפני עיקר החיוב, ולכן הוא צריך להתפלל מנחה ולהתפלל בשנית תפילת נעילה (הגה"ת "חכמת שלמה" סי' תרכ"ג), ויש חולקים וסוברים שהתם הוא משום תוספת חיוב שמו"ע, שבעצם הוא חיוב אחד, ולא שייך הטפל לפני העיקר, משא"כ בזה שהוא ב' חיובים שונים, ולכן אין הסדר מעכב, וצ"ע (שו"ת "תפארת אדם" ח"ב סי' כ"ז).

נעלי בית

שאלה: נעלי בית שנוח מאוד ללכת בהם, ואפילו יותר מנעל רגילה, האם מותרים ביה"כ?

תשובה: מעיקר הדין מותר, ויש מחמירין, נעלים מעור סינטטי אפשר שאסורים מדינא (הגר"נ קרליץ שליט"א).

שינה עם נעלי גומי

שאלה: מי שרוצה לנוח בין מוסף למנחה ומניח את ראשו על הסטנדר, האם צריך לחלוץ את נעלי הגומי, משום הקפיצא שלא לישון עם נעליים?

תשובה: כיון שאינם עשויים מעור, אין להם דין 'מנעל', ומותר לישון עם נעלי גומי, ועוד דרך בשנית קבע הקפידו, אבל בשנת ארעי מותר